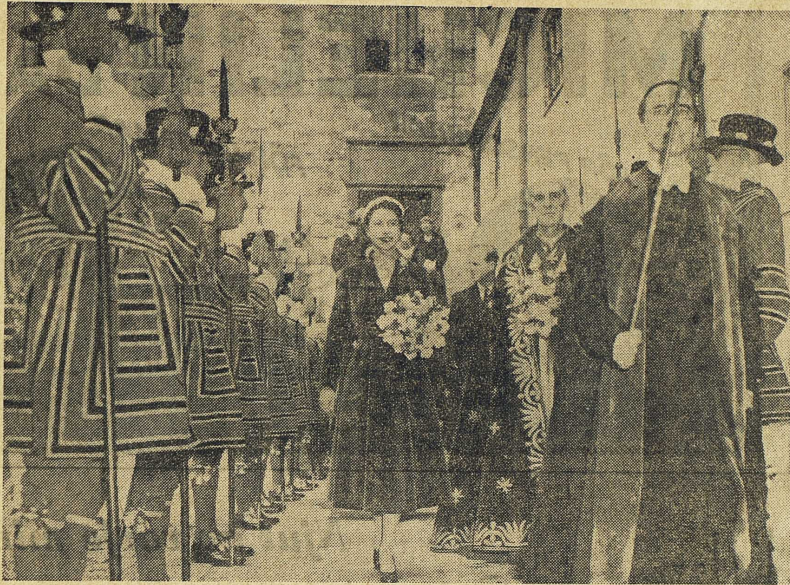

Drottningen, lorden och folket

Drottning Elizabeth lämnar Westminster Abbey efter att ha närvarit vid en gudstjänst där, ledsagd av domprostern i Westminster mellan paraderande väktare från Towern i medeltida uniformer.

UNDER SOMMAREN och hösten förra året uppstod, som vi alla minns, en livlig debatt kring monarkin i England. Ursprunget var en artikel i en liten konservativ tidskrift av lord Altrincham, en ung högerman som förklarade sig vilja göra monarkin mera folklig och effektiv och kritiserade drottning Elizabeths uppträdande och omgivning. Först blev det sensation i den populära pressen, sedan en relativt allvarlig debatt i så gott som alla tidningar och tidskrifter. Nu har Altrincham i en bok (*Is Monarchy Perfect?*, John Calder, 12/6 shilling) givit en översikt av vad som hände och publicerat några av de större inläggen. Till mycket stor del var diskussionen larvig, och detta gäller inte minst lordens egna insatser, men den innehåller åtskilligt av intresse och ger anledning till reflexioner och jämförelser.

Altrincham vill inte att drottningen skall få politisk makt mera egentlig mening, men väl a hennes sociala inflytande — sor "symbol" för England och imperie — skall ökas. Hon kunde, skrivet han extravagant, "hjälpa till at bygga upp ett kamratskap var like världen aldrig har sett — et kamratskap som skulle förändra och omgestalta världen". Hur det skall gå till får man inte veta mycket om, men några antydningar görs. Drottningen skall inte bo i England och göra resor till samväldets stater och kolonierna — hon skall tidvis bo i skilda länder inom imperiet. Hon skall omge sig med hovfolk och rådgivare från skilda folkklasser, religiösa grupper och i samväldet ingående nationer. Hon skall ägna mer arbete åt kulturella ting och inte bara syssla med "att lägga grundstenar och sänt där" och åt ceremoniella framträdanden i officiella sammanhang; kapplöpningar och andra nöjen bör också inskränkas. De mera grovt snobbiga arrangemangen, såsom presentationen vid hovet, bör slopas; drottningen skall inte framstå som toppen på "en aristokratisk och plutokratisk pyramid". Vad som främst irriterade i Altrinchams artikel i augusti var ett par personliga anmärkningar. Drottningen, som betraktas som en produkt av omgivningens foster, talar dåligt och konstlat. Hennes sätt att tala beskrivs som ytterligt obehagligt, "a pain in the neck". Vad hon säger ger intrycket av "en bornerad skolflicka, kapten i hockeylaget, ordningsman i en klass, en flicka som nyligen konfirmerats".

Till en början var det främst dessa kraftord som ledde till en upprörd rötmanadsdebatt. Både ädlingar och män av folket förklarade att Altrincham borde få smörj eller rent av slås ihjäl. En medlem av en imperialistisk förening gav honom verkligen en lätt örfil; domaren som dömdet målet uttalade att "95 procent av landets befolkning blivit äcklad och förolämpad av vad som skrivits". Årkebiskopar, ministrar och hertigar tävlade om att skälla på Altrincham och att prisat drottningens perfektion.

Sedan kom en mera allvarlig debatt, med artiklar i tidskrifter som *Economist*, *Time and Tide*, *Spectator* och *The New Statesman*; endast *Times* lätsades att den in-

genting hört. Nästan genomgående var inläggen positiva till monarkin; blott *Independent Labour Party's* organ *Socialist Leader* deklarerade att Altrinchams kritik borde ha gällt kungadömet över huvud. Likaledes var man överlag vänlig mot drottningen, med tal om hennes ungdom, fägring och charm och hur mycket hon har att göra; den liberala *Time and Tide* påstod till och med att hennes verksamhet visade "en stark personlighet" och "stor andlig ståndaktighet". Mera finurligt tal om massornas känsla för monarkins mystik och om kungadömet som ett religionsurrugat saknades självfallet inte; genom en sådan fraseologi blir det möjligt för de mera reflekterade att hålla på bestående institutioner utan att verka personligen enfaldiga —

Lord Altrincham.

man använder massan som skyddsvärn, som alibi. Men viktigare är att understryka att en realistisk och kritisk ton ofta framträdde i debatten. The *New Statesman* framhöll att kungahuset "uppnått samma slags popularitet som filmstjärnor" och att denna popularitet var ylig och flyktig; i åtskilligt instående tidskriften med Altrincham. Detsamma gäller konservativa tidskrifter som *Truth* och *Spectator*, där man visserligen slog ned på Altrinchams burdusa uttrycksätt, men slog fast att kritik av monarkin och monarken var befogad och behövlig; många erinrade om hur vanlig och skarp sådan kritik varit i England under 1800-talet och att den sedermera respektfulla tonen först under de senaste årtiondena blivit förhärskande. Det kan lugnt påstås att den engelska pressen var mera frimodig än den svenska varit, då liknande frågor tagits upp hos oss under senare år; i Sverige tycks serviliteten i högre grad ha blivit ledande publicistisk princip.

Till en början gav både ledare och insändare — i England skriver som bekant även vettigt folk vanliga insändare — intrycket att Altrincham fördömdes av hela den brittiska opinionen. Efter hand blev det klart att så inte var fallet. Givande i detta sammanhang är en stor opinionsundersökning

de Gaulle och republiken

som dels klarlade att nästan alla kände till Altrinchams artikel, dels fastslog inställningen till denna artikel inom skilda kön och åldersgrupper. På den allmänna frågan om hållningen till kritiken svarade av männen 40 procent att de instämde i den, medan 48 procent ogillade den; bland kvinnorna var ställningen en helt annan, 31 respektive 56 procent. Det är knappast antagligt att det var solidaritet med kvinnan-drottningen som bestämde kvinnornas ställningstagande; snarare får resultatet tydas som ett nytt bevis för att ålderdomliga institutioner, en allmän konservatism, har starkare fäste bland kvinnorna än bland männen. I fråga om åldersgrupperna var skillnaden än mera påfallande. Inom den yngsta gruppen, 16-34 år, instämde 42 procent med Altrincham, medan 39 procent avvisade hans kritik; motsvarande siffror inom den äldsta gruppen, över 65 år, var 23 och 72 procent. Även denna korrelation mellan ålder och konservatism är väl känd från undersökningar i skilda länder.

HERBERT TINGSTEN

"Vad är diktaturen om inte ett stort äventyr? Utan tvivel är dess början ofta gynnsam. Under någots entusiasm och andras resignation, genom den stränga ordning som den ålägger, med hjälp av ståt och enkelriktad propaganda tar den först en dynamisk form som kontrasterar mot den anarki som föregått den. Men det är diktaturens öde att överdriva i allt vad den företar sig. Nationen blir en maskin som härskaren driver till tygellösa ansträngningar. Vore sig det gäller inre eller yttre planer över-skrider målen, riskerna och aktionerna varje måtta. Till slut brister fjädern. Den grandiosa byggnaden störtar samman i elände och blod. Nationen finner sig söndersliten, svagare än den var innan äventyret började."

Detta citat är hämtat ur ett tal av general de Gaulle, och det avspeglar utan tvivel den allmänna hållning som generalen intagit till frågan om demokrati och diktatur. Han har ständigt framhåvt demokratins okränkbarhet, och även om hans ledarskap av de fria fransmännen under tyskarnas okkupation till stor del betingades av nationell självhåvdelse, var det också ett uttryck för hans hängivenhet för de republikanska grundsatserna. Med säkerhet kunde han ha tagit makten under åren efter segern, om han inte liksom han nu gör hållit på att statsledningen måste vara förankrad i folkopinionen.

Denna de Gaulles hållning förklarar vad som händer i dagens Frankrike. Då president Coty kräver en ministär de Gaulle, då majoriteten inom flertalet demokratiska partier är redo att ge de Gaulle förtroendeavotum, då till och med inom det socialistiska partiet en tredjedel av medlemmarna lär vara beredda att rösta för de Gaulle, beror detta i första rummet på att man står inför ett fruktansvärt dilemma: antingen de Gaulle eller en folkfrontsregering, som enligt nästan enhälliga vittnesbörd av experter utanför konflikten inom kort skulle avlösas av en genom kupper och våldsaktioner framtvungen vädjan till de Gaulle. Men detta är inte hela förklaringen. Inte heller olusten inför parlamentarismens bräcklighet, de många regeringsskiftena och oförmågan att handla gör den utbredda viljan att godta en regering eller en regim de Gaulle begriplig. Våldiga grupper av franska demokrater är övertygade om de Gaulles är-

liga önskan att bevara och stabilisera folkets inflytande. Trodde man verkligen att de Gaulles utnämning till konseljpresident skulle medföra en diktatur, jämförlig med nazismen eller fascismen, skulle generalen möta ett mera allmänt och mera hårt motstånd. Nu tror man, nu hoppas man att den allmänna rösträtten och den medborgerliga friheten, vad som är väsentligt i det demokratiska statskicket, skall kunna bevaras även om de Gaulle kommer till makten.

Vi kan dela dessa förhoppningar, men vi kan inte vara säkra på att de infrias. Att de Gaulles program innefattar en genomgripande revision av det republikanska statskicket är visserligen inte i och för sig något hot mot demokratin. Upprepade gånger har de Gaulle förklarat att han önskar en omläggning av författningen enligt vad man schematiskt uttryckt kan kalla amerikanskt mönster. Statschefen skulle självständigt välja ministrar, han skulle leda regeringens politik och han skulle genom parlamentsupplösning eller folkomröstning kunna vädja till väljarna. En sådan ordning är inte stridande mot folkstyrelsen, men i Frankrike måste förslag om dess införande väcka oro; man erinrar sig den andra republikens system med en folkvald president som efter några år blev diktator och kejsare, och man ser över huvudet taget en stark exekutivmakt i kombination med folkomröstningar eller plebiscit som en fara för inte blott parlamentarismen, utan också för demokratin.

Därtill kommer att de Gaulles karaktär och personliga anspråk inger oro. Sedan den tid då de Gaulle var det fria Frankrikes samlande och lysande namn känner han sig som nationens räddare, och han är alltför benägen att i fanatism,

självföretaglighet och högfärd tro sig vara den ende man som än en gång kan rädda Frankrike. Några satser ur det brev med vilket han i går besvarade förre presidenten Vincent Auriols vädjan är belysande för dessa drag. Han säger sig vara redo "att med lagliga medel bilda en regering, som jag hoppas skall kunna återställa enigheten, återupprätta disciplinen inom landet, särskilt vad militärerna angår, och arbeta på att få en reformerad författning antagen av folket". Han presenterar sig som en man som är villig och har förmågan att bli räddare men av illasinnade och oförnuftiga hindras att utföra sin mission. "Eftersom jag inte kan gå med på att ta emot makten från någon annan än folket eller åtminstone dess representanter, befarar jag att vi är på drift mot anarki och inbördeskrig. I så fall kommer ett tungt ansvar att åvila dem som med en för mig oförståelig sektarism hindrat mig från att än en gång lyckligt föra republikan i hamn medan ännu tid finns."

de Gaulles känsla för demokrati kommer fram i deklARATIONEN att han inte vill motta makten annat än från folket eller dess representanter; han blir också trodd då han påstår att han ingenting haft att göra med militärrevolten i Algeriet eller eljest med försöken att genom illegala aktioner störta den parlamentariska regeringen. Men hans temperament och hans självkänsla måste inge fruktan för att han, välkommen till makten, skall bli mera autokrat än demokratisk ledare. Hur det kan gå är omöjligt att förutsäga. Något val i egentlig mening tycks emellertid inte längre finnas för fransmännen, eller rättare sagt för de franska politikerna. En maktkoncentration hos de Gaulle efter en militär och byråkratisk statskupp skulle säkrare och snabbare leda till en diktatur än en regering de Gaulle som i vanlig ordning godtas av parlamentet. I detta dilemma måste de flesta demokrater föredra lösningen att ge de Gaulle makten på parlamentarisk väg i hopp om att den nya regeringen — efter en tid av fullmakter och reell abdikation av parlamentet — återställer den franska demokratin.